

Зоран Стојшин
ТИШИНА ЗА ПОНЕТИ

Уредник
Зоран Колунџија

Зоран Стојшин

ТИШИНА ЗА ПОНЕТИ

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад

САДРЖАЈ

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА И РЕЦЕНЗИЈЕ	9
САМОВАР	11
МИТРОВДАН	21
ЉУБИНА	28
ЗАГРЕПЧАНКА	33
ЖАНА	38
ТИШИНА	42
КАРУСЕЛ	44
FRANCISCA.	47
МАРС	50
МУСАВИ	52
КОЕН ЗА ДВОЈЕ	56
О ЉУБАВИ СЛОВО.	60
МЕДЕНА, ЛЕДЕНА	64
ИЛУЗИЈА	73
ИГРА	77
КАЖИПРСТ	79
ПОМАМА.	83
МОЈИХ ПЕДЕСЕТ	87
Amo, Amas, Amat, Amaus, Amatis, Amant!	93
КАПРИЦ	94
СЕЛЕКТОР	100
ЧЕТВРТКИ	105
НОВОСАДСКИ ПЕЧАТИ.	108

ХИПЕРМАРКЕТ	115
ГРАМОФОН И ФИЛАДЕНДРОН	119
ALLER – RETOUR	126
ВОЛИМ, НЕ ВОЛИМ	131
ВОЈВОЂАНСКИ GPS	133
ТРАГ У ПЕСКУ	134
ТАТТОО	138
ТАНГО (или, да ли знаш шта је љубав?)	145
ДИМИТРИЈЕ Прича о фудбалу која то није у причи о љубави која то јесте	152
ГОЛМАН	163
ГОЛУБОВИ	166
ЧАРАПЕ	169
А CARPELLA	171
ЧЕСТИТКА	179
НАЈКРАЋА ПРИЧА	182
КИБИЦЕР У ТРАНСУ	183
НАСЛЕДСТВО Осврт на песму ТРЕНУЦИ, Хорхе Луис Борхеса	187
НАТАША	190
ОРБИТ(а).	192
ПОСЛЕДЊИ ТИНЕЈџЕРСКИ РАЗГОВОРИ (THE LAST TEENAGE CONVRESATION)	195
ПРОЧИТАНЕ УСНЕ	197
СОЦ ОД КАФЕ	200

СТАРКЕ	
ЕХИТ – дан други (part two)	204
СУВО ГРОЖЂЕ	206
ШВЕЂАНКА	208
УСНЕ ЖЕЉЕ ВАНИЛЕ	211
ОКТАНИ У ВЕНАМА	214
О ПРАШТАЊУ	216
ПРВИ ПУТ СА ОЦЕМ НА ЈУ(Т)РЕЊЕ	219
ЛИБЕЛА У ОБРВАМА	222
ЛЕТО.	225
НОВОГОДИШЊА ЖЕЉА	227
НУЛА.	231
ЈЕДНОНОГИ СА ТРИ НОГЕ.	234
МУШКАРАЦ НА ПЛАЖИМ	237
АУРОРА	246
РОНЂОШ ТОРТА	248
МИЛОРД	250
145.	254
КЛИКЕРИ.	256
МОЛОВАНА СОБА.	261
МУСКЕТАР НА МЕТАР	265
Podbara, Podbarae, f..	268
ФИЛМАЦИЈЕ	272
ЈАСТУК	274
ДИПЛОМАЦ.	276
КВАСАЦ ИЗОЛАЦИЈА	278
DISAPRIO i DISTOJŠIN	284

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА И РЕЦЕНЗИЈЕ

Првенац Зорана Стојшина је збирка разговора, сећања и животних прича. У њој се ћути тишином која је заједничка и може се поделити на пасусе, тишином кроз коју се, као читаоци, крећемо завеслајима својих очекивања. У њој се снови остављају са друге стране као бакшиш док се хрли у збиљу као на осунчано парче земље. У њој се смеје гласно и још гласније воли. Између редова се осећа војвођански ветар док се удишу надања са сваком прочитаном реченицом. Ова књига је једна лепа песма коју увек на радост пожелите да чујете када сте у друштву драгих људи. Ова књига је онај пријатељски загрљај када вам неко каже: „Дођи нешто да ти испричам.“ И после тога вам буде пуно срце као да се у њега уселило пролеће, па у себи и музику тихо чујете.

Јелена Ћусловић, писац

Има писаца и писаца, књига и још књига. Има прича које јутром прочитамо без даха и заборавимо до предвечерја. И оних других има, прича које се увлаче у емоције роварећи по сопственим сећањима која нису наша али су толико снажно поређана, да нам копају бунаре у душама све док вода студеница не освежи усахле зидове, подсећајући да пулсирамо животом.

Зоран Стојшин је писац необичног талента. Његова приповедања су колоритна, зрелог и јасног израза. Без сувишних речи или мањкавих реченица. То је онај дар који се не може научити, ма колико од теорије књижевности да смо научили напамет. Његове приче су топле и свака у својој бити носи љубав ослобођену патетике и срећних крајева по сваку цену.

Зоран запажа, упија, таложи и чека. Када се у њему роде почетак и крај, чини се да не пише већ управо у моменту кад читамо живи своје приче.

Већ првом причом, под насловом „Самовар“, упознајемо аутора који плете љубавну причу у оквиру Великог рата, смешта је у Праг, описујући ликове поткован знањем и информисаношћу. Ликови имају корен, зна се ко су, одакле су, зашто су ту где јесу. У кулминацију нас уводи суптилно, расплет је магличаст наговештај нечега што тек почиње, иако се завршава.

Нижу се приче, од „Самовара“ до кратке приче под веселим насловом „Дикаприо и Дистојшин“, свих седамдест и једна. У почетку се навикнете на приповедача, Војвођанина који се бави судбинама Пречана, који отвара видик на равничарски начин живота из оног најлепшег угла, а онда вас изненади аутобиографска цртица, где је аутор главни лик. Баш ту се види прави мајсторлук. Као писац, знам колико је тешко писати приче на основу сопствених доживљаја, а опет, држати се по страни, не бити субјективан према себи као носиоцу приче. Стојшин центлменски даје примат људима и ситуацијама којима је присуствовао на путовањима кроз живот. Неке од прича и

јесу својеврсни путописи, сваки печатиран јаким утиском самог аутора који интензивно преноси и на читаоца. Не, нећу препричавати приче, иако сам пишући овај осврт, увек на ивици искушења.

У причама, обично оним краћим, Зоран Стојшин, Новосађанин, је и актер и писац. Префињеним избором речи и поетским склопом реченице, са зачином интелигентног хумора и познате нам реалности води нас кроз његов свет: лични, породични, професионални. „Милорд“ је једна од прича у којој упознајемо сјај Милана, Зорановог оца кроз само једну ситуацију, али и друштвене вредности чији су носиоци били представници једне генерације Новосађана.

У неким другим, он је посматрач и аналитичар. Уочава битности, занимљивости у свом граду или местима које је обилазио и додаје им боје. Чува од заборављања људе који су вредни памћења због блиставости самог постојања, иако су за већину савременика били неприметни или неважни. Зоран је запамтио.

У свом приповедању дотиче се и хумора, па нас, читаоце, као на каруселу, лагано води од уздаха до осмеха. У Зорановим причама станују жене и мушкарци које познаје, дерани и девојке које је познавао пре него што су одрасли, његова сећања помешана са садашњошћу, две кћери, супруга, пријатељи.

И сам Зоран, са шареноликим луна-парком у својој глави из којег пробира оне бљештаве нијансе које свет фарбају у седамдесетак различитих боја, седамдесетак аутентичних нијанси, шеретских, меланхоличних и

веселих, какви су били и остали војвођански шорови у рану јесен. Као тишина која се бучно носи.

Јелена Миленковић, писац

САМОВАР

Наталија је седела у салону породичне куће огрнута тишином. Јесен се понудила кишама. Сумрак се увлачио брзином трептаја кроз беспрекорно испеглане драперије, разапетих на гарнишни изнад прозора, чинећи тако паспарту од сенки за брижљиво биран распоред фигурица од Жолнаи порцелана просутих по алдојч комоди од храстовине. Седела је у бидермајер фотељи окренута ка истој таквој, али празној. Да, била је сама као и претходно поподне када је испијала неки ароматични чај из самовара донешен неким давним ветровима из даљине. Била је сама као и сва она небројена поподнева која су је тескобно притискала досадом. Сва она поподнева која су преостала као вишак од прочитаних Чеховљевих страница, која су пркосно прерасла у вечери обојених патином успомена које су навирале на таласу самоће. Дуго је самовала, две деценије је ишчекивала неког ко никада неће доћи, и као да је живот трошила по казни. Деведесет и једна јој је, и била је уморна од тишине. Бежала је од пошаста сопствене осаме у неке само њој драге и узвишене тренутке. Тако би већ првим сумраком палила кандило испред иконе Светог Николе породичног свеца, заштитника. Прекрстила би се тада, из уз покрет сраслих прстију провлачила преко усана име блаженопочившег. Са зида би се као случајно баш тада оглашавао сат тротегаш, брижљиво резбарени

експонент ране сецесије, откуцавајући фрталъ до пуног. Фрталъ до безвремена...

Исидор Рајски Ердељан је био потомак богате трговачке породице Рајских, надалеко чувених по војвођанској равници. Потписивао се као Исидор Ердељан, иако је знао да је то породично поруганије његових предака који су дојахали у Војводину преко Карпата из Ердеља. Отац му је био виспрени трговац који је неретко закидао на ваги, газда Теодор. Зими би носио црни громби капут у сагласју са полуцилиндром, док би летом облачио беспрекорна бела ланена одела са сламнатим жирадо шеширом. Из руку није испуштао штап са куглом од ебоновине. Ходао је сигурно, одлучно и помало надмено. Био је газда и држао је до свог реномеа. Са Милицом, из часне куће Ерских из Великог Бечкерека је изродио пет кћери. И када је прва од њих стасала за удају, зачуо се још један детињи плач у породици Рајских. Био је то Исидор. Дали су му име по деди, како је то налагало. Исидор је растао уз очев капут, уз облак дима из његове луле, уз измаглицу мисли очевих очекивања. Био је гладан мајчинске љубави, а и она је њега била жељна. Неретко би га током ноћи брижно покривала, миловала топлином длана, љубила у чело. Он би се само промешкољио почешавши се по челу где су само трен пре биле мајчине усне. Зором је већ био у чизмама, далеко од вршњака и игре, отац га је спартански припремао за велика дела. Човек у телу детета је растао до првих животних раскршћа. Када је порастао до првих паперјастих бркова, би обећан Наталији, кћери варошког

пароха. Она је тада била још дете са лутком у рукама. Када је Исидор стасао и требао да крене у Темишвар на велике школе да би учио трговачке науке, први пут се успротивио. Пожелео је да изучи за инжењера, геодета, да бескрајно црта и мери, тумачи и воли војвођанско пространство. Такве школе није било у Темишвару, ваљало се упутити у Пешту, Беч, Пожун, Праг... газда Теодор је у почетку био разочаран, чак мало и љут синовљевим избором, али је брзо спаковао кофере и првим возом Исидора послао у златни Праг да учи да шара карте и гледа кроз објектив теодолита. Били су то месеци који су претходили Великом рату.

У великом и лепом граду Исидор је предано и вредно учио на Карловом универзитету. Неретко су га затицали у библиотеци како исцрпљен спава седећи над хрпом отворених књига. Из Новог Сада су почела да му стижу писма, брижљиво биране прозирне хартије, исписане краснописом и накапане мирисом лаванде. Наталија је стасала до звезда, а он је био тако усамљен. Одговарао је на њих неком чудном тананом нити вођен. Пред очима је имао ону девојчицу срозаних доколеница која је држала лутку у рукама. И онда је једног дана, отворивши писмо угледао фотографију прелепе осамнаестогодишњакиње обмотане шалом од кашмира, са током на глави и дланова скривених у муф. Више ништа није било исто.

Волео је шетње уз Влтаву првим сумраком, звук вергла на Карловом мосту и поглед са Храдчана. Волео је да попије пиво код Швејка, запева у пивницама са

прашким студентима славећи Пансловенску идеју или победу прашке Славије. Ношен узаврелом страшћу, желео је Елену, младу удовицу, прелепу жену упокојеног потпоручника. Карел је откривена рамена своје супруге љубио у ноћима само једног пролећа, пре него што су топови загрмели са свих страна. Страдао је врло брзо, на пољима Галиције када је исуканог мача његове војнике повео у јуриш. Кажу да су га нашли клонулог у седлу преплашеног дората, са сабљом у рукама и осмехом на уснама. Елени осмех вишу нису препознавали, била је угасла. Млада жена је сузама мила лице и груди. Исплакала је Влтаву и Мораву из сопствених очију. У истој згради, само спрат изнад, у стану изнад њеног је становао Исидор. Његов отац је по Исидоровом доласку у Праг, оставио пани Пехеровој тражену суму новца. Пришао је тада прозору нехајно бацивши поглед дуж Вјацлавског трга, проверивши шарке и браву. Када се уверио да ветар неће плесати кроз пукотине остарелог рама, окренуо се и корачајући погледа упртог ка шкрипавом паркету дошао до сина. Пољубио га је у чело и отишао првим возом. Исидор је био вредан и наочит момак, чешким језиком је овладао задивљујуће брзо и лако. Науку је савладавао са лакоћом. Око себе је увек имао широк круг пријатеља, али самоћи се ипак поклањао пред спавање. Тада је отварао она писма која су мирисала на лаванду, која су стизала са јужних обода царевине, која су крила топлину муфа и скривених негованих дланова. Наталија је бројала до осамнаест, била је му је обећана и стасала за удају. Мирисала је на даљину, мирисала је на дунавске

цветове код Штурова, код Будима и Новог Сада. Неретко, заспао би тако у хладној студентској соби промрзлог срца и празног стомака омамљен мирисом лаванде из отвореног коверта. У ноћима без снова, јутра би дочекивао снен. У стану испод је плакала Елена, жена која је попут убраног маслачка венула брзином смираја дана. Карел, тада млади официр, упознао ју је у Брну, њеном родном граду. Сачекао је да се испадају моравске кише, научио је да јој измами осмех, да им загрљај срасте и да им се додирну прсти и мисли. Откривао би јој млечни траг миловања и даривао неречиво. Знао је да преплете њене увојке са његовим погледом. Био је мужеван, и сигуран, и одважан у сопственим жељама. Елена се преко ноћи осећала довољно женом да би се искрала из сопствене ушушканости још недорасле девојчице. Осећала се сигурном, вољеном и жељеном таман толико колико је било потребно да један на брзину спаковани кофер истрчи у кишовиту ноћ испуњену набојем неизвесности. Венчали су се већ сутрадан, у маленој црквици на излазу из Брна, покисли. У Праг су стигли наредног јутра, деветнаестог фебруарског. Карел је већ имао намештење у прашком гарнизону смештеном на ободу града. Код пани Пехерове су изнајмили намештен стан са великим брачним креветом од ораховине, огледалом у масивном раму и самоваром. Елена је косе чешљала пред огледалом, остављала је траг прислоњеног чела на стаклу прозора ишчекујући бат чизама њеног официра. Волели су се душом, миловали длановима. Била је срећна, устрептала и помало уплашена тим ненаданим набојем задовољства. У стану изнад њих

је становао Исидор, гладан њене лепоте. Виђали су се на ходнику зграде, у пролазу. За њу је он био неприметан. Она је за њега била сазвежђе.

Са јужних граница су на прашку адресу стизала писма, и опет су мирисала на лаванду, и опет је било фотографија неких још неопеваних и недирнутих осмеха, немирних увојака просутих по шаренилу кашмирских марама. Ноћи су биле хладне, лаванда је све слабије одисала. Пролеће у Прагу се будило, Исидор је заволео његове улице. И Елену! Још безимену! Карел је ноћима љубио Еленина откривена рамена, а дању седлао коња за нека тмурна, барутом миришљава јутра у надоласку. И би тако, врло брзо. Првим наговештајем лета је обуо солдатске чизме, пољубио жену и отишао под Хенцендорфовом командом у галицијска блата. На адресу Вјацлавског трга, са галицијског стратишта је врло брзо стигао телеграм најтужнијих редова. Елена је тувала. И Исидор је туговао гледајући је како вене за мужем. Месецеци су пролазили, ноћи су плакале са Еленом, јутра су копнила са Исидором. У пространству њихових станова је одјекивао ехо, у празнини њихових душа туга. Зима је брзо додатно заледела њихова срца. Тако промрзли, упознали су се једног јутра на ходнику, на степеницама. Носила је неколико цепаница у рукама испуштајући их спорадично. Пришао је сагињући се као да јој се поклања, на брзину је из руку одстранио хрпу увијених ролни папира тек исцртаних пројеката. Покупио је оне испале јој цепанице усправивши се. Погледи су им се срели, причали су свим словенским језицима и

њиховом топлином. Дани су пролазили, њихови погледи при сусретима на ходницима зграде су били украшени осмесима. Стидљивим осмесима. И самовар је ускоро кључао воду за чај обрадован, чај за двоје.

Са југа су и даље стизала писма. Цветови код Штурова и Будима једва да су мирисали, а и они новосадски су тиховали. Била је зима, не мирише цвеће зими. Исидор је своју науку приводио свршетку. И Велики рат је био на концу. Јутром се будио у топлини постеље спрат ниже... Зоре су их даривале мирисима страсти. Облачила би његову белу кошуљу закопчану нехајно, са пар дугмади у висини пупка. Завртала би руке до лакта, јер је знала да је то чини још пожељнијом у његовим очима. Сваким кораком би понудила белину бедара и груди жељних миловања. Он је у очима имао само пространства њене испољиве еротичности. Пар белих шоља од Жолнаи порцелана су упијале мирисе менте, жалфије и камилице. Оне бразде на њеним образима које су направиле сузе, Исидор је лечио пољупцима. Месеце су бројали заједно, пролећима се радовали. Елена је у ратом смркнутом Прагу шила. Било је довољно за њих двоје скромних. Исидор је испомагао у бироу Павела Храбала за неку скромну надокнаду цртајући пројекте до дубоко у ноћ. Тада би му прилазила она у његовој белој кошуљи, по раменима јој просутих златних увојака, боса. Са стола би разгртала књиге, полуисцртане карте и неотворена миришљава писма. Љубила би га уз пуцкетаву луч свећа до дубко у ноћ која је сребрила уздахе. Склањао би јој онако занесен златасте увојке расуте по њеном врату љубећи

је незасито. Прашке ноћи су биле умиване њиховом појудом у тами. Преплитали би мисли и дланове чулних додира. Шапатом би урамљивали сенке које је месечина оцртавала по плафону Еленине собе. Неретко, заспали би на издисају ноћи онако преплетени, склупчани у шкољку од загрљаја у којој је Елена скривала све давно исплаконе сузе. Будила би се прва, таман толико да скува чај у сребрном самовару. А онда једног јутра по доласку са последњег испита, испред врата њеног стана је затекао пар блатњавих чизама. Војничких. Мирисале су на барут, на крв, на незнађе и очај, мирисале су на ноћи са фронта, на изнедни повратак.

Воз је улазио у новосадску железничку станицу. Била је окићена и одисала је празнична атмосфера. Био је смирај новембра давне 1918. Наталија је стајала промрзла на перону чекајући Исидора. Изашао је у облаку паре тек заустављене машине. Потрчала му је у загрљај, донео је мирис менте са собом, пар шољица од Жолнаи порцелана и самовар!